

Ілля Васильович ГРИЦЮК

кандидат економічних наук, доцент,
викладач кафедри грошового обігу та кредиту,
Буковинський державний фінансово-економічний університет
вул. Ромашкова, 3/1, м. Чернівці, 58000, Україна
E-mail: gki1802@ukr.net
Телефон: +380508763161

**ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Грицюк, І. В. Фінансові ресурси модернізації економіки та відновлення економічного зростання [Текст] / Ілля Васильович Грицюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 13. – С. 157-162. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Розглянуто потенційні фінансові ресурси держави для забезпечення сталого економічного розвитку. Автор звертає увагу на залучення іноземних інвестицій як дієве джерело проведення модернізації економіки. Доведено, що для забезпечення економічного зростання необхідно провести осучаснення не лише економіки, але і всіх інших аспектів суспільного життя. Адже модернізація - це не тільки переозброєння економіки, це визначення стратегії держави, розбудова країни в певному напрямку. Саме держава повинна визначити джерела та шляхи акумуляції фінансових ресурсів для модернізації економіки. Висвітлено внутрішні та зовнішні джерела фінансових ресурсів, що сприятимуть відновленню економічного зростання. Особливе зацікавлення викликає помірні інфляція, оскільки грошова емісія певною мірою є важливим інструментом підвищення виробництва та ефективного використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: модернізація економіки, фінансові ресурси, інвестиції, інвестиційні ресурси, валютні кошти.

Илья Васильевич ГРИЦЮК

**ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ И ВОССТАНОВЛЕНИЕ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА**

Аннотация

Рассмотрены потенциальные финансовые ресурсы государства для обеспечения устойчивого экономического развития. Автор уделяет внимание привлечению иностранных инвестиций как действенного источника проведения модернизации экономики. Доказано, что для обеспечения экономического роста необходимо провести изменения не только в экономике, но и во всех аспектах общественной жизни. Ведь модернизация - это не только перевооружение экономики, это определение стратегии государства, развитие страны в определенном направлении. Именно государство должно определить источники и пути аккумуляции финансовых ресурсов для модернизации экономики. Освещены внутренние и внешние источники финансовых ресурсов, которые будут способствовать восстановлению экономического роста. Особое внимание уделено умеренной инфляции, так как денежная эмиссия в определенной степени является важным инструментом повышения производства и эффективного использования финансовых ресурсов.

Ключевые слова: модернизация экономики, финансовые ресурсы, инвестиции, инвестиционные ресурсы, валютные средства.

Illia Vasylyovych GRYSIUK

PhD, Associate Professor,
Department of Monetary and Credit,
Bukovyna State Finance and Economic University
Romashkova str., 3/1, Chernivtsi, 58000, Ukraine
E-mail: gki1802@ukr.net
Phone: +380508763161

FINANCIAL RESOURCES OF MODERNIZATION OF THE ECONOMY AND ECONOMIC GROWTH RECOVERY

Abstract

We consider the potential financial resources of the state to ensure sustainable economic development. The author has paid attention for the attraction of the foreign investment as an effective source of economic modernization. It is shown that economic growth is necessary not only to modernize the economy, but to all aspects of social life. Modernization is not only the modernization of the economics but the determination of of strategy of state, development of country in a certain direction. The state itself should determine trends, sources and areas of accumulation of financial resources for the modernization of the economy. Internal and external financial resources to promote economic recovery are considered in the article. Particular attention is paid to moderate inflation because money issue to a certain extent is an important tool for improving the production and effective use of financial resources.

Keywords: modernization of the economy, financial resources, investments, investment funds, currency funds.

JEL classification: E620

Вступ. У фінансово-економічній літературі вже тривалий час дискутується питання щодо визначення орієнтирів розвитку економіки, способів та методів оновлення її технічної та технологічної бази [5; 8; 7]. Практично всі дослідники стверджують: без проведення модернізації економіки на новітніх інноваційно-інвестиційних засадах подальше економічне зростання буде гальмуватися, що призведе не лише до подальшого зниження темпів росту ВВП, але й падіння показників соціального розвитку громадян. Головною умовою сталого економічного розвитку, а також зростання суспільного життя сьогодні є модернізація економіки з виділенням високотехнологічних галузей економіки, сфер науки та освіти в якості ключових факторів зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній науці проблеми модернізації економіки досліджуються багатьма вченими, зокрема такими, як Безродна В. І., Геєць В. М., Головка В. В., Лібанова Е. М., Чухно А. А., Ясин Е. та ін. Питання мобілізації фінансових ресурсів, необхідних державі для реалізації завдань модернізації економіки, є в наш час актуальним і потребує негайного вирішення.

Мета і завдання дослідження. Для України пошук фінансових ресурсів для проведення модернізації є ключовим, і тому держава має спрямувати свої зусилля на підвищення ефективності бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, а також визначити ті основні напрями, за якими мають здійснюватися процеси модернізації та інноваційного розвитку. Мова йде про те, що необхідно наявні потенційні фінансові ресурси, які знаходяться в інертному стані,

перетворити в інвестиції, оскільки цьому заважають традиційне переважання споживання над заощадженнями, диспропорції в економіці, нерозвиненість ринку капіталів, корупція і бюрократичні перепони тощо.

Виклад основного матеріалу. Після фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. економіка України не змогла досягти темпів економічного зростання докризового періоду. Якщо темпи зростання ВВП в 2004-2008 рр. в середньому склали 5,1%, а під час кризи 2009 року (-15,4%), то за 2010-2012 рр. – менше 4,0% [1, с. 40]. За прогнозними даними Міжнародного валютного фонду ВВП України в 2013 р. зросте не більше ніж на 2,0%. Серед причин такої ситуації не лише зовнішні фактори, а насамперед внутрішні, що визначається недостатніми зусиллями в розробці як у теорії, так і в практичній діяльності шляхів подолання кризи та післякризового розвитку. Внутрішні причини пов'язані з тим, що виробничий потенціал наблизився до такої межі, коли неприйняття ефективних заходів щодо його оновлення може остаточно сформувати країну як слабозвинену. В епоху глобальних системних криз модернізація базових технологій і пов'язаних з ними економічних і соціальних інститутів потребують великих фінансових вкладень.

У науковій літературі поняття «модернізація» (від французької *modernisation* – оновлення) означає зміну, вдосконалення чого-небудь до сучасних вимог і смаків, надання минулому невластивих йому сучасних рис [2, с. 349-350]. Тобто, термін використовується у двох аспектах: 1) у прикладному, технічному – удосконалення, доведення об'єкта до нових вимог і норм, технічних умов і показників якості; 2) в історико-

філософському – як макропроцес переходу від традиційного до модерного суспільства. Модернізація виробництва, фінансово-економічної, соціальної і управлінської сфери не може відбуватися стихійно і вимагає чіткого розуміння основ модернізації. Такою висхідною основою виступає технологія і знання в широкому філософському розумінні. Технологічна діяльність спрямована на створення і використання інструментально-апаратних засобів, складається із окремих операцій, які здійснюються в новій послідовності, в певному наборі і в таких формах, що забезпечують досягнення проміжних і кінцевих цілей. Тому модернізація технології передбачає не тільки і не стільки заміну окремих елементів або підсистем, скільки вимагає трансформації і якісної модернізації структур, які функціонують у цій системі.

Фінансові ресурси відображають особливий тип економічних відносин, які охоплюють складні процеси використання грошових коштів. З виникненням товарних ринків вплив фінансів на всі суспільні відносини і технологічні процеси стає більш помітним і всеохопним. Із ускладненням економічних процесів виникає ілюзія автономії фінансових ресурсів і їх незалежності від технологій, а в умовах глобалізації вони, відриваючись від виробництва, отримують відносну самостійність. Але в критичних ситуаціях, коли ця самостійність приводить до відриву фінансової діяльності від реальної економіки та технології, яка лежить в її основі – виникають кризи. У результаті цього виникає потреба радикальної модернізації як технологій безпосередньо у виробництві матеріальних благ та соціально значущих послуг, так і технологій, які використовуються при здійсненні самих фінансових процедур.

Модернізація, як показує аналіз, - явище складне і багатовимірне, охоплює різні сфери діяльності людей. Для забезпечення сталого економічного розвитку потрібно провести не тільки модернізацію економіки, а й усіх сфер суспільного життя [10; 11; 15]. Модернізація - це не лише переозброєння економіки, це визначення технічної стратегії держави, шлях розбудови країни в певному напрямку. Держава визначає джерела та шляхи акумуляції фінансових ресурсів для модернізації економіки. Її проведення передбачає інтенсифікацію процесу економічного відтворення шляхом поглиблення розподілу праці, ефективного використання енергетичного обладнання виробництва, розвитку науки та раціонального управління. В основі модернізації промисловості лежить інноваційна діяльність, яка виступає як процес, спрямований на реалізацію результатів наукових досліджень та розробок у новий або удосконалений продукт, що реалізується на ринку. Модернізація виробництва неможлива без використання новітніх досягнень

науки і техніки, технологій та інновацій.¹ Нові технології, посилюючи конкуренцію, приводять до того, що з ринку витісняються неефективні підприємства і їх місце займають ті, які використовують сучасні технології та інноваційні продукти. Варто підкреслити, що без упровадження сучасних технологій економіка втрачає не тільки динаміку і поступ, але з часом і конкурентоздатність. Якщо тривалий час підтримувати нерентабельні, технічно і технологічно застарілі підприємства, то це в кінцевому результаті приведе до зниження темпів економічного зростання та технологічної відсталості економіки загалом.

Інновації, з одного боку, завжди несуть загрозу для стабільності, але з іншого – складають зміст самого життя, необхідну умову існування суспільства, спосіб підтримки та утвердження в мінливому світі [6, с. 19]. Це означає, що і зараз, і в довготривалій перспективі важливим фактором визначення місця і ролі країни, забезпечення її конкурентоздатності буде прискорене освоєння інновацій і посилення їх впливу на соціально-економічний розвиток. Від того, які позиції країна посідає на ринках високотехнологічної продукції, будуть залежати можливості модернізації її економіки, виробництва інноваційного продукту. Тільки ті держави, які володітимуть потужним науково-технічним потенціалом, здійснюватимуть інноваційні прориви в розвитку науки і техніки, зможуть зайняти провідне місце в глобалізаційній економіці та на експортних ринках високотехнологічної продукції.

Отже, модернізація на основі інноваційних технологій і пов'язаних з ними економічних і соціальних інститутів вимагають залучення значних обсягів фінансових ресурсів та ефективного їх використання. Проведення модернізації вимагає суттєвого підвищення доходів державного бюджету, але фінансові можливості держави залишаються гранично обмеженими, оскільки існує велика кількість проблем соціального характеру, які також потрібно негайно вирішувати.

Найбільш ефективним і дієвим джерелом фінансових ресурсів для проведення модернізації є залучення іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції виступають носієм інноваційних звершень та важливим ресурсом для розвитку і модернізації економіки, ліквідації технологічного відставання. Капітал у формі прямих іноземних інвестицій забезпечує внутрішні джерела фінансування капіталовкладень, що приводить у рух продуктивні сили країни, матеріальні і трудові ресурси. Загалом збільшується приріст виробничого потенціалу, створюються

¹ Інновації (англ. *innovation* – роблю щеплення) – це такі нові технології, які разом з організаційно-технічними рішеннями змінюють та забезпечують якість виробничого процесу.

високотехнологічні виробництва і відповідно зростає насиченість внутрішнього ринку новими товарами та продукцією. Варто підкреслити, що перевагою імпорту капіталу для країни-реципієнта у формі прямих іноземних інвестицій є те, що вони не створюють проблеми боргів, на відміну від позичкового капіталу.

Важливою умовою залучення прямих іноземних інвестицій країнами-реципієнтами має бути достатньо ємнісний ринок, доступ до дешевої сировини, відповідний рівень підготовки кадрів та інфраструктура. Не менш важливим є ступінь лібералізації торгівлі та конкуренція. Технологічна модернізація прямо пов'язана з посиленням конкуренції. Протекціоністські заходи або жорсткі обмеження для входу на місцевий ринок чи виходу з нього стримують технологічну модернізацію, що в кінцевому підсумку призводить до ізоляції національної економіки. Залучення прямих іноземних інвестицій підприємствами, які виробляють продукцію на експорт, дозволяє збільшувати експортні доходи і використовувати їх як джерело для подальшої модернізації власного виробництва. Стимулювати внутрішні технології за рахунок імпорту іноземних технологій є не завжди виправданим, тому що ринок має стимулювати розвиток технологій, а завдання держави полягає в тому, щоб інновації впроваджувалися в усіх сферах економіки.

Аналіз показує, що за 2005-2012 рр. надходження прямих іноземних інвестицій у середньому склали 7,0 млрд. дол. США щорічно. Однак вони не стали фінансовою основою модернізації промисловості, а тим більше тих галузей, які орієнтовані на випуск експортної продукції. Так у 2011 р. в промисловість було спрямовано лише 30,9%, з них у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 12,3%. Інвестиції у фінансову діяльність та операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям склали відповідно 33,1% та 11,6%. Інвестиції в машинобудування склали 2,5%, у легку промисловість – 0,3%. [14, с.146] Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій станом на 1 жовтня 2012 р. склав 52,7 млрд. дол. США [9, с. 8].

Прямі іноземні інвестиції у вигляді грошових внесків у 2009 році склали 5,2 млрд. дол. США, або 95% загального обсягу, у 2010 р. – 5,6 млрд. дол. США, або 87%, у 2011 р. – 6,6 млрд. дол. США, або 92%. Доходи від прямих інвестицій за 2009-2011 рр. зросли з 2,5 млрд. дол. США до 4,0 млрд. дол. США, водночас ці доходи жодного разу не були реінвестовані в економіку України [12, с.61]. При цьому варто підкреслити, що інвестиції в основний капітал національні підприємства вкладають за рахунок власних коштів і їх величина у 2008 р. складала 56,7%, у 2009 р. – 63,3%, у 2010 р. – 55,7%, у 2011 р. – 58,6%, а кошти іноземних інвесторів склали відповідно – 3,3%, 4,5%, 2,3%, 2,8% [12,

с.17]. А прямі іноземні інвестиції з України у 2011 р. склали 6,9 млрд. дол. США, з яких 85,3% були вкладені в операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, а також у фінансову діяльність – 8,9% [13, с. 199].

Таким чином, прямі іноземні інвестиції не використовуються для модернізації виробничого потенціалу, а економіка України, спираючись на III та IV технологічний уклад, не є конкурентоспроможною, що вимагає від уряду негайної розробки модернізаційної політики та вжиття радикальних заходів щодо спрямування інвестицій у ті галузі і виробництва, які дадуть поштовх для оновлення економіки загалом.

Важливим внутрішнім джерелом для проведення модернізації та економічного зростання є фінансові кошти домогосподарств та прибуток підприємств. Так, у серпні 2012 р. депозити резидентів склали 529,4 млрд. грн., з них депозити нефінансових корпорацій 150,2 млрд. грн., а депозити домашніх господарств – 350,0 млрд. грн. Варто зазначити, що депозити домашніх господарств у 2011 р. склали 310,4 млрд. грн., з яких у розрізі валют: у гривнях зберігалось 160,5 млрд. грн. (51,7%), у доларах – 114,9 млрд. грн. (37,0%), у євро – 31,6 млрд. грн. (10,3%). У 2012 р. на кінець серпня депозити домашніх господарств склали 350 млрд. грн., з яких у розрізі валют: у гривнях зберігалось 183,0 млрд. грн. (52,3%), у доларах – 134,0 млрд. грн. (38,3%), у євро – 30,2 млрд. грн. (8,6%) [2, с. 92].

Значним потенційним джерелом фінансових ресурсів є валютні кошти, що знаходяться на руках у населення і величина яких, за даними Національного банку України, складає приблизно 50-60 млрд. дол. США. Зберігання таких значних запасів валютних коштів пов'язано з падінням довіри до українських банків та національної валюти, а також з девальваційними очікуваннями населення. Оскільки ці кошти не беруть участь у виробничому процесі, то потрібно шукати шляхи їх залучення у реальне виробництво. Для цілей модернізації економіки їх можна залучити, наприклад, шляхом випуску казначейських зобов'язань у валюті з відповідною доходністю, або шляхом залучення валютних вкладів державними банками. Серед способів залучення може бути випуск процентних облігацій, коли власник отримує стабільний фінансовий дохід, або сертифікат НБУ, забезпечений золотим запасом.

Що стосується фінансових коштів підприємств, то аналіз показує, що кількість тих, які отримують прибуток, зростає. Так, якщо у 2008 р. отримували прибуток 62,8% підприємств, то в 2011 р. – 65,1%, а їх фінансовий результат склав відповідно – 193,7 млрд. грн. і 277,2 млрд. грн., у т.ч. у промисловості відповідно 70,8 млрд. грн. та 111,1 млрд. грн. [13, с.65]. Отже, основним джерелом оновлення основних фондів залишаються власні кошти

підприємств через поточний і капітальний ремонт, що значно ускладнює їх модернізацію.

Потенційним джерелом фінансових ресурсів для модернізації економіки може бути готівкова валюта поза банками. Так, якщо у 2005 році готівкова валюта поза банками складала 3,2 млрд. дол. США, то у 2007 році – 13,5 млрд. дол. США, у 2008 р. – 12,9 млрд. дол. США, у 2010 р. – 5,6 млрд. дол. США, у 2011 р. – 12,1 млрд. дол. США [12, с. 11]. Зростання готівки в іноземній валюті поза банками призводить до негативних наслідків, серед яких дестабілізація платіжного балансу держави, поглиблення недовіри до національної валюти та банківської системи, поширення девальваційних очікувань населення тощо. Готівкова валюта поза банками може бути джерелом інвестицій і кредитування підприємств, що потребує розроблення та впровадження ефективних механізмів її залучення.

У якості джерела інвестиційних ресурсів можуть виступати міжнародні резерви. Якщо в 2003 році міжнародні резерви держави склали 6,9 млрд. дол. США, то, починаючи з 2006 року, їх величина в середньому складала 30 млрд. дол. США щорічно. Збільшення валютних резервів країни пов'язано насамперед із зростанням імпорту, коли його величина в 2006 році зросла майже вдвічі порівняно з 2003 роком. Валютні резерви за цей же період зросли в 3,3 раза, тобто для обслуговування імпорту товарів потрібно все більше і більше валютних коштів. Загалом за 2003-2011 рр. валютні резерви зросли в 4,6 раза [12, с. 13]. На величину валютних резервів впливає структура імпорту. У структурі імпорту товарів за 2008-2011 рр. питома вага засобів виробництва складала в середньому 13,6%, товарів проміжного споживання – 63,4%, споживчих товарів – 21,2% [12, с. 51]. Таким чином, залежність від імпорту не зменшується, а частка сировинного імпорту зростає, споживчі товари, які Україна може виробляти, завозяться з інших країн, що призводить до замороження валютних ресурсів для модернізації виробництва, а дешевий імпорт руйнує економіку.

Джерелом фінансових ресурсів для модернізації економіки може стати помірною грошова емісія [3, с. 81-82] та інфляція [4, с. 171-173]. Помірною емісією це спосіб вирішення загальнодержавних економічних і фінансових проблем шляхом використання національної грошової одиниці. В умовах недостатності дешевих зовнішніх кредитів емісія грошової одиниці дає змогу фінансувати крупні загальнодержавні проекти, що пов'язані з оновленням виробництва та забезпеченням його конкурентоздатності. Емісія дає поштовх до відновлення виробництва, підвищує довіру усіх учасників ринку до вітчизняної грошової одиниці. Інфляція також є важливим інструментом поживлення виробництва і спонукає підприємців використовувати грошові ресурси для їх

ефективного вкладення та отримання доходів. У цьому контексті важливо дотримуватися правила «золотої середини» - надмірна інфляція (гіперінфляція) руйнує економіку, помірною (виваженою) – стимулює виробника та дозволяє отримувати додаткові фінансові ресурси. Джерелом потенційних фінансових ресурсів може бути девальвація. Девальвація національної грошової одиниці (одноразове або поступове пониження валютного курсу) на певному відрізку часу дозволяє, з одного боку, підвищити конкурентоспроможність національного виробника, а з другого – отримати додаткові валютні доходи. Використання помірної емісії, інфляції та девальвації потребує проведення фінансових розрахунків та вигод від їх впровадження. Так, наприклад, з одного боку, девальвація дозволяє частково збалансувати експорт і імпорт товарів та забезпечити приток іноземної валюти, а з іншого – посилює зовнішній інфляційний тиск, який пов'язаний із зростанням цін на іноземні товари, що споживаються в Україні.

Джерелом фінансових ресурсів для проведення модернізації можуть бути зовнішні запозичення. Однак, як показує аналіз, зовнішні запозичення не використовувалися як джерело модернізації економіки, а спрямовувалися на покриття дефіциту бюджету або на повернення старих боргів. Так за 2005-2011 рр. валовий зовнішній борг зріс більш як у 3 рази, а його відношення до ВВП складало від 45,9% у 2005 р. до 85,0% у 2010 р. За цей період капітальні інвестиції зросли з 111,2 млрд. грн. до 260,0 млрд. грн., тобто лише у 2,2 раза. Через відсутність валюти Україна змушена брати все більші кредити за кордоном, і їх величина останніми роками складає 10-17% ВВП. Тільки у 2013 р. Україна має повернути 9 млрд. дол. США зовнішніх та 45 млрд. грн. внутрішніх боргів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки.

1. Україна має потенційні фінансові ресурси, які можна залучити для модернізації економіки, і уряд має визначити її основні напрями та шляхи мобілізації грошових коштів.

2. Зусилля держави та підприємців мають бути спрямовані на залучення прямих іноземних інвестицій, які дають змогу оновлювати виробництво на основі інновацій та забезпечувати високий рівень продуктивності праці. Вкрай низькі обсяги прямих іноземних інвестицій призводять до того, що навіть експортоорієнтовані підприємства втрачають технологічний рівень та конкурентоспроможність на світових ринках.

3. Необхідно змінити структуру імпорту і зменшити частку сировинного імпорту, збільшивши в ньому питому вагу засобів виробництва, що дозволить змінити структуру

економіки та виробляти українські споживчі товари замість імпортованих.

4. Депозити домогосподарств та нефінансових корпорацій зростають, їх частка в іноземній валюті сягає 50%, що потребує розроблення конкретних механізмів їх залучення для

модернізації, а також призупинення витоку готівкової валюти з банківської системи. Адже позабанківська готівкова валюта використовується для оплати тіншового імпорту та як засіб нагромадження у населення та оплати великих покупок тощо.

Список літератури

1. Бюлетень Національного банку України. – 2012. – №2.
2. Енциклопедія інновацій / За ред. Р. Дяківа. К., 2012. – 599 с.
3. Ковальчук Т. Т. Макроекономічні ризики: класифікаційні ознаки, способи виміру, шляхи мінімізації [Текст]: [монографія] / Т. Т. Ковальчук, Н. П. Ковальчук – К.: Знання, 2012. – 301 с.
4. Лук'янов, В. С. Сучасні фінансові ринки / В. С. Лук'янов. – К.: Знання, 2013 – 479 с.
5. Моделі ендогенного зростання економіки України / За ред. д.е.н. М. І. Скрипниченко – К.: Інститут економіки та прогнозування, 2007. – 576 с.
6. Модернізація в Росії і конфлікт цінностей. – М.: 1993. – 250 с.
7. Модернізація економіки і вирощування інститутів [Текст]: в 2 кн. / Отв.ред. Е. Г. Ясин; Гос. ун-т – Высшая школа економіки. – М.: Изд.дом ГУ ВШЭ, 2005.
8. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін: монографія. /за ред. д.е.н. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка». – 2009. - 528 с.
9. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників. Випуск 1(153).
10. Новий курс: реформи в Україні: 2010-2015. Національна доповідь / За заг. ред. В. М.Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2010.
11. Онищенко, В. Модернізація як імператив розвитку України / В. Онищенко // Економіка України. – 2011. – №7. – С.5-11.
12. Платіжний баланс і зовнішній борг України. 2011 рік.
13. Статистичний щорічник України за 2011 рік.
14. Україна в цифрах у 2011 році. Статистичний збірник. – К.: ТОВ «Август-Трейд», 2012.
15. Україна: політичні стратегії модернізації: 36 наук.-аналіт. доп. /За ред. М. М. Розумного (заг.ред), О. А. Корнієвського, В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. – К.: НІСД, 2011.

References

1. *Bulletin of the National Bank of Ukraine [Bulletin of the National Bank of Ukraine]*. (2012). Kyiv, 2.
2. *Encyclopedia of innovation [Encyclopedia of innovation]*. (2012). Ed. R. Dyakiva. Kyiv.
3. Kovalchuk, T. T. (2012) *Macroeconomic risks: classifications, methods of measurement, ways to minimize [Macroeconomic risks: classifications, methods of measurement, ways to minimize]*. Kyiv: Knowledge.
4. Lukyanov, V. S. (2013) *Modern financial markets [Modern financial markets]*. Kyiv: Knowledge.
5. *Models of endogenous economic growth in Ukraine [Models of endogenous economic growth in Ukraine]*. (2007). Ed. PhD M. I. Skrypnychenko. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting.
6. Ahyezer, A. S. Kozlov, N. N. Matveeva, S. J. (1994) *Modernization in Russia and Conflict values [Modernization in Russia and Conflict values]*. Moscow.
7. *Modernization of the economy and growing institutions [Modernization of the economy and growing institutions]*. (2005). Ed. E. H.Yasyn, State. Univ. Moscow: Higher School of Economics.
8. *The modernization of public sector under global change [The modernization of public sector under global change]*. (2009). Ed. PhD A. F. Melnyk. Kiev: TNEU "Economic Thought".
9. *Monitoring of macroeconomic and sectoral indicators [Monitoring of macroeconomic and sectoral indicators]*. 1 (153).
10. *New course: Reform in Ukraine: 2010-2015. [New course: Reform in Ukraine: 2010-2015]*. National report (2010). / Ed. V. M. Heytsya - Kyiv: SPC VNLU.
11. Onishchenko, B. (2011) *Modernization of Ukraine's development as an imperative [Modernization of Ukraine's development as an imperative]*, Economy of Ukraine.
12. *Balance of payments and external debt of Ukraine in 2011 [Balance of payments and external debt of Ukraine in 2011]*. (2011). Kiev: National Bank of Ukraine.
13. *Statistical Yearbook of Ukraine for 2011 [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]*. (2011). – Kyiv: Technology.
14. *Ukraine in figures in 2011. Statistical Yearbook [Ukraine in figures in 2011. Statistical Yearbook]*. (2012). Kyiv. August-Trade.
15. *Ukraine: Political Modernisation Strategy: Collection of scientific-analyte. ext [Ukraine: Political Modernisation Strategy: Collection of scientific-analyte. ext.]* (2011). Ed. M. M.Rozumnyy. Kyiv: Nishi.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2013 р.